

KISWAHILI

SEHEMU A (Alama 16).

1.

i	ii	iii	iv	v	vi	vii	viii	ix	x
D	A	C	B	D	B	E	B	C	C

@Alama 01
= Alama 10

2.

i	ii	iii	iv	v	vi
G	E	F	D	A	H

@ Alama 01 = Alama 06

SEHEMU B (Alama 54).

3. a). Mtahiniwa anatakiwa kuongesha mzizi wa neno wa maneno aliyopewa katika swali.

i. Mkimbi zi

Mzizi ni - Kimbi -

ii. Mlaji

Mzizi ni - L -

iii. Muumbaji

Mzizi ni - umb -

iv. Nisingelipenda.

Mzizi ni - pend -

v. Waligawana

Mzizi ni - gaw -

@ Alama 01 = Alama 05.

b). i. Ngeli ya pili

U - I

Mkoba umechanika

Mikoba imechanika.

ii. Ngeli ya tatu.

LI-YA

Papai Limelva.

Mapapai ~~ka~~melva

iii. Ngeli ya nne

KI-VI

Kiatu kimepotea.

Viatu vimepotea.

iv. Ngeli ya tano.

I-ZI.

Nguo imechanika

Nguo zimechanika @ Alama 01 = Alama 04.

4. Swali lina mtaka mtahiniwa atoe vipengela vitano vya fani na vinne vya maudhui kwa kuvitenga.

FANI.

i. Muundo

ii. Mtindo.

iii. Mandhari

iv. Wahusika

v. Matumizi ya lugha.

@ Alama 01 = Alama 05

MAUDHUI

i. Dhamira

ii. Falsafa ya Mwandishi

iii. Mtazamo wa Mwandishi

iv. Ujumbe.

v. Migogoro.

@ Alama 01 = Alama 04.

5. Swali linamtaka mtahiniwa atoe aina tatu za sentensi kwa kueleza maana yake kila moja na mfano wake.
- i. Sentensi sahili, ni sentensi ambayo ina kitenzi kikuu kimoja.

Mfano: Baba anakula.

- ii. Sentensi changamani, ni sentensi ambayo ina kishazi huru na kishazi tegemezi.

Mfano: Msichana aliyempenda ameolewa

- iii. Sentensi ambatani, ni sentensi ambayo imeundwa na sentensi mbili au zaidi.

Mfano: Baba anakula na Mama anapika

@ Alama 03 = Alama 09.

6. Mwanafunzi aeleze kwa ufupi nadharia nne (4) za asili ya Kiswahili

i. Kiswahili ni lugha ya vizalizi

ii. Kiswahili ni pijiini / krioli

iii. Kiswahili ni kiarabu.

iv. Kiswahili ni kibantu.

Alama 09.

7. a). Semi ni tungo fupi zenye busara na ushauri kwa jamii zenye kutumia lugha ya picha, ishara na tamathali za semi

Mfano: Asiye funzwa na mamaye hufunzwa na ulimwengu
Mwanamke ni Ua.

Ana mkono wa birika - Mchoro

Alama 1.5.

b). Mtahiniwa anatakiwa kufapanua vipera vitano vya semi.

i. Methali, ni mpangilio wa maneno unaoonesha pande mbili za fikra ambayo hutoa hekima na busara kwa watu

Mfano: Aliyekupa kiti ndiye aliyeipa kumbi

Mchelea mwana kulia huli mwenyewe.

ii. Misemo, ni kauli za jumia zenye ukweli zinazotumiwa kusema mambo mbalimbali yanayoafiki ukweli ukweli huo na kwa kawaida huwa na upande mmoja yaani haina ukinzani

Mfano: Mtu ni afya

Akiba haiozi

Mtu ni utu.

iii. Nahau, ni semi zinazotumia maneno ya kawaida lakini hutoa maana tofauti kabisa na ile iliyomokuweye maneno hayo na mara nyingi hutumia lugha ya picha.

Mfano: Amekata mguu - kitendo cha kutokwenda mahali fulani kwa mara nyingine.

Amepiga maji - Amekunywa pombe.

iv. Mafumbo, ni kauli zinazoeleza maana waziwazi na mara nyingi hutumia lugha ya picha, lengo lake huwa ni kuwa fikirisha wasikilizaji na kupunguza watu watakaelewa.

Mfano: Mchele umemwagika au tumbili anakula mahindi maana yake msichana amekaa vibaya au hakujitini vizuri

v. Mizungu, ni semi zenye picha za mafumbo zinaoonesha ukinzani wa fikra au tukio. Ukinzani huu husaidia kumfikirisha msikilizaji au msomaji

Mfano: Miti yote nita kwea, mtarawanda umenishinda au papai limeiva nyumbani lakini nashindwa kuli

maana yake ni kuwa watu wa damu moja hawawezi kuoana. @Alama 1.5 = ALama 7.5

8. (a) Misimu ni maneno yasiyosanifu yanayozushwa na kikundi cha watu fulani wenye tamaduni zinazofanana katika kipindi fulani cha muda wa lengo la kukidhi haja ya kimawasiliano. Alama 1.5.

b. Mtahiniwa anapaswa kutoa sifa tano za misimu.

- i. Huzuka na kutoweka.

- ii. Huwa na maana nyingi mfano: shangingi msimu huu ulikuwa na maana ya mwanamke malaya na magari ya kifahari

- iii. Hupendwa na watu wengi.

- iv. Ni lugha isiyoosanifu

- v. Ni lugha ya mafumbo, Mfano: mama huruma ikiwa na maana ya mwanamke malaya. @Alama 1.5 = Alama 7.5

SEHEMU C (Alama 30).

9. Utangulizi.

Mtahiniwa anatakiwa kutoa fasili ya neno kuu la swali ambalo ni maovu na mengine madogo kama vile msanii na mwamvuli. **Alama 02.**
Kiini.

TAKADINI.

i. changamoto ya usaliti, Makwati kumsaliti mke wake na familia yake kwa ujumla.

ii. changamoto ya unyanyapaji, kuwaonea watu wenye ulemavu wa ngozi.

iii. Changamoto ya ndoa za mitala, Makwati alikuwa na wake wengi.

WATOTO WA MAMA NTILIE.

i. Ulevi, Mzee Lomolomo alikuwa mlevi kiasi cha kusahau hata familia yake

ii. Wizi na ujambazi

iii. Blashara na matumizi ya madawa.

JOKA LA MDIMU.

i). Rushwa

ii). Urasimu

iii). Kuto wajibika.

@ Alama 02 = Alama 12

Hitimisho. Mwanafunzi atoe hitimisho lolote linaloendana na swali **Alama 01**

10 Utangulizi Alama 02.

Kilini

Mfano: Diwani ya Warakatonge - Mashairi kama.

Afrika - Ualimu wa mashairi - Umuhimu wa ukombozi wa
Kisasa

Wanawake wa Afrika - Ualimu wa mashairi - Kujikomboa
Kifikra miongoni mwa wanawake.

Madikteta - Ualimu wa mashairi - madhara ya uongazi ulio
mbaya.

Diwani ya Malenga Wapya.

Payuka - Ualimu wa mashairi - Umuhimu wa kuwepo uongozi
bora na uwajibikaji

Siharakie maisha - Ualimu wa mashairi - Umuhimu wa kuwa na
sibra katika maisha.

Israfu - Ualimu wa mashairi - Umuhimu wa matumizi mazuri
ya pesa.

@ Alama 02 = Alama 12.

Hitimisho: Alama 01.

II. Utangulizi.

Mvutano: ni hali ya kutoelewana baina ya mtu na mtu fulani na kundi la watu au kindi moja na lingine. Mvuta hujulikana pia kama mgogoro. **Alama 02.**

Kiini

DRODHA

- i. Mvutano kati ya Furaha na baba yake
- ii. Mvutano kati ya Mama Furaha na salim.
- iii. Mvutano kati ya Furaha na wadogo zake

KILIO CHETU

- i. Mvutano wa chausiku na Joti
- ii. Mvutano wa mama suzi na suzi
- iii. Mvutano wa Joti na suzi.

NGOSWE PENZI KITOVU CHA UZEMBE.

- i. Mvutano wa Ngoswe na Mitomongi
- ii. Mvutano wa Mazoea na baba yake
- iii. Mvutano wa Ngoswe na serikali **@ Alama 02 =**

Alama 12

Hitimi sho **Alama 01.**

U.B.N COOPERATION
0624 254 757